

MAITEÑO KUTUNARI

Doña : « Kontres'yn » ; « Malle bat
Maitatzen dut... »

Nere Maitte polita, zer moduz zaude ?
Aspaldiz alkargandik trit urrun gaude
Auzen Samiña !
Naita ere alaitu ezin !
Galdu bearr dut
Garazi inguraltzen espaziatut
Eta orduan...
Dana amaitu zaigu mundugn !

Ooo... Zerutarr angeru polit, zolla.
Ene ba urretzindorr aintzagaria
!tidu zifan
Zure abestiak amat ziran
Eta aien ordez,
Lurrak dar dien tiro — dundotsez !
! Mundu traketsa !
Ik mingosten duk gure ametsa !!

Zutzaz oroitzen naiz, bat, beti gabero
Egunez estñ aztu, aiti nago ero !!
Zu an urrutl,
Ni aruntz asteke trit bildurrit !
Zer perta leike ?
Zuganaño eldu al ninteke ?
Ori ba'neki
Or tzango ninduzuke aurki !

Zeru tzarrutuko gau ederr batez
Itzas apar tzurrit begira parrez
Biok bakarrik !
Yainkoa beste lestigu barik,
Bera Goraltzen
Izadi ederra milirkatzen
At... Gogoañ dut...
Antzen esan nizan « ! Malle zaitut ! ! »

Gisa bere berean eyantzun zendun
Alkarr serbitutzeke eñ egñ gendun
Uraxe poza !
Bai etzia olatuen otsa !
Nik usle nuen
Zeru atarian ote gendun
Baña geroztik...
Itzasoa zakarrtu gogotik.

Egunak urte oso iduri zalzikit
Alaitasunik ezerk ematen ez dit.
Gezurra diot !
Alaitzen naun zerbaitz, ba-daukot
Zure izkia,
Nere noizik beinigo iguzkia
Idatzl, maitte,
Argi egiten satatu zaitte !

Egunean artuko baldia banitu
Amurr bat mila karta, zu ez arritu
Nik zure letra.
Azkarr bereztuko nuke-ta
Lenenoa ideki...
Maitteonak zer ote dakarrkit ?
Idatzl, arren !
Tantaka urtzen ez utzi emen !!

EIZMENDITARR INAKI,
« BASARRI »

MAÑARI'KO KEREXAK

BUSTINTZATARR ERROSEK

Mañari nere errixua, Bizkayan, kerexa-erriker ospatsuena izan da. Bertako kerexak izan be, beste errijetakunak baño ederragoak eta gozoagoak izaten ziran. Au irakurritian, neuk dakidan batek, azkenengo itzak dirala ta eztilara, aipatun baño espada be, « zozortzu » baño eyagoo esango du... baña... alzikide maitte orrek, jakin begi, gaur, onetaz, neure burutatik bakarrik eztefada itz-egiten, aintzifako eukaldunakaz batian baña. Ikusi bestela :

« Ur ona edaten iturbegira
ta kerexa gozoa jaten Mañari'ra ».

Bizkayan, kerexak, lenengo Mañari'n ezagutu el-ziran. Bertara lenengo kerexa-zugatata mundik ekarri zan edo bertan zelan sortu zan, gauza garribrik eztaikigu baña; batzuk esaten dabe ba, zeruko inguruak urrezko ontzi baten kerexa-landara ederr bat Mugarra-txuntzurerra ekarri ebela; beste batzuk otera, beñola, « Beiti » basetzeko atsuk (sorgiña el-zan bera) nun edo nun kerexa garaun bat azurr eta guzti jan ebala, ta gero, azurr ori, lru egunian urdallian euki-ta, « Munu guru »ko sasitza itxi ebala, ta ortik sortu zan landaratik Mañari'ko kerexa gusitjak etorri zirala esaten dabe, ta orti dala-ta bertako kerexak zundarik gozoena izaten dabela.

Ezanok egiljak ete diran diñostazu ? Egija dala, guzurre dala, gaur, orretaz ezer jokatzekotan enago, sarritan, esanak, esanak baño eztra izaten eta... Ikusi dogunez baña, gure erriker kerexiak bere kolkoan gauza miragarribrik bat badau... Kerexa-aldjetan, Mañari, Mañari izaten zan gero !... Eztaikijenak baleki !... Dana dala, bati nañi bestia dala, esanak eta entzunak alde batera itxita, usle dogunez itz egin dagigun, Mañari'ko kerexak lako ederrik, gozorik eta zunda onekorik ludi zabalian be ezala egiten esaten dogu, « Orr dogo » ba !...

Mañari'ko kerexak barriz, antxina, nire aitaren aitaren aldiyan edo, ospetsu-ospetsuak ziraner, urre-truke bakarrik saltzen el-ziran. Ori zala-ta, Euzkadi'ko errijetan, jentia, kerexa-saitzallak noiz agertuko eskuetan urria ebela egoten el ziran.

Urre ta kerexa-tratu orretaz, gure errixuan, ipuin bat edo beste edestuten ziran, ta orren artian geyen edestuten zana « Arridu »ko etxaguna ta txakurr-gorrijarena izaten zan. Ipuin ori ona emen laburkiro :

« Antzifako urte baten, Mañari'n, ifioz ez-lako kerexa-aldirik andijena izan zan. Urte-aretan, bertako zugatz gusitjak, garaun gorriben zana astuna zutik jasan ezinda, euren adarrakaz lurrali munika aurkitzen ziran. Ori zala-ta, erriker jentia, igali gozotari begira ezti-bitzetan eogan, « Aurten, eskulako urre-pilloko batu biarr yuaguz » gusitjak abo batez esaten ebela; ori esanaz, baso ta mondjietara juanda erriker kerexaen ederrtasuna goratzen egoten ziran.

Etze gusitjetan gure aña ta geyeko kerexa baegoan be baña, « Arridu » basetzeko etxaguna, Jaungokuak esku-zabalez emon eutonaz, arlan be etzan naikotu. Ta ori zala ta, egunak juan eta egunak etorri, erriker kerexa gusitjak bilde-okerrez eskuratzeke asmu galizota arttu eban. Eta gure gixona, urrengo gabian, gabaren iluntasuna lagun ebalarik, auzoetako kerexak ostuten asi zan; eta, geroke gau gusitjetan bere egiten galizotari eten barik ikusita, ilabeteren buruan, erriker kerexa gusitjak Bizkal, Araba ta Gipuzkoda'ko errijetan urre-truke saldu ebazan.

Olan, « Arridu »ko etxagunak, idinarru andi bat bete urre-diru etzaratu eban; eta alnbeste urteren artian bere burua ezin geyoagan aberastuta ikustian, pozez zoratu biarrlian aurkitu zan. Bitarritan, maha-ritarrak, lapurra zeln ete zan jakin-gurarik eskuta ta larri ibili ziran; eta euren artian askoko euren zortizarra ikusita, negarr gogotsu egiten eban. Onetan, kerexa--margodun txakurr gorri bat agertu zan errijetan. Eta txakurr gorri arek basetxe baktoxaren aurrian ausi-egiten eban arritian, abots miragarri batek itz onek esaten ebazan.

« Arridu »ko etxagunak
kerexakz batian
urria ta zortizarra
bizkarrara betian.

Ori entzunlik, maha-ritarrak, kerexa-lapurra « Arridu »ko etxaguna zala, beinogon igarri eban; eta beren egiten txarrari yagokan zigorra berliala emotia ondoan ixango zala-ta, gixona-mutil pilloak adaki sendoak eskuetan ebezararik, « Arridu » basetxera arin baten jusan ziran. Ordurako baña, gure gixona, bere urre-diru ta guzti nunbatera juana izan zan; eta bere bila batera ta bestera begi ta belarri ibili ziran arren, bere aztarren be ezin izan eban aurkitu.

Urrengo urteko kerexa-aldian baña, txakurraren auzi ta garrizakaz batian etxaguna'ren ulu ta alenak entzun ebazan. « Arridu »ko gixona, urrez-begeriko idinarru-andija bizkarrarian eta txakurr-gorrija-

Arrantzalia naz-ta,
i beti itxasuan i,
arrain-atzian nabii
egun osuan.

Itxasua dan ederr
bare darian,
Itxas-uhak gentsaz lo
daukazantlan i
Oyal-azetubakaz
batel-gantian,
egatz-lez ibiltzen da
ur-azalana.

Boña asarr-aldijetan
ekaitz-atalakaz,
ur-mendijak orruka
jagltan yataz,
Euren-gane zibuka,
ene batelaz,
aurrtanba suskan lee
igitulan naz.

Arraunari eragin,
ariak jauriti:
Itxas-bizkarru urratuz,
arrantzian, beti,
Ta bere subeltek
berein arrainki
batelotaren dodaz
notihen jaki.

Zidarr-margodun sardin,
bitigin, lebatz...
berein arrain-muetaz
nua kayarantz,
Maitiaren onduan
Urtzi-eskarraz,
« Agurr Miren » etako
aurrikito naz.

Arrantzalia naz-ta.....

IBON.

(Getari-Lapurd) 1939'eko. bagilla.

URRETXINOLA I...

O!, Udaberria I...

Ene, urretxinola I

Abeslari da sasi orriegi loraz jantzyan.

Kanta I... Kanta ezazu maitiari

Sutsu eta zoit!...

At I nire bihotzak egin nahi luke

Zuk bezela...

Bainan mitez da gaur, epela...

Zer ete det ?...

Zauri naz...

Zer ete dauka nere « sasioko » bihotzak ?...

Ainbertze zotin eta negarez ?

Begiz bera...

Ziri-eri, matraletatik dindiltz.

O!, nire bihotzak I...

Zergaitik ainbertze negarr mingotza ?...

Kanta I... Txoriñoa,

Aiatasunaz...

Jantzi da berrie loraz, usaintsu Udaberria

O I nire arima barruko abeslaria

Ze doflu tria I...

'Alboka entzez, bigun-maitteki,

'Eresi biziaz...

Alattu etzu nere bihotza, doflu garrriaz I...

Indurki naz,

Bainan aperriki...

Ene, nik al ba-nenke abestu ain alai I...

Zein bigun, zoti-goroki, egingo nenke,

O, Eskual-Herria I...

Noiz ikusiko ete dogu zuretzat

I da berria ?...

Gentsaz, loraz alai oro Herri gustiyak...

« LORE »

Hasparren, 1939-4-19.

Egikal : causa; nozikuna : contingente; eteskuna : des-
cripción; ispljura : resumen; gailena : primera materia;
iraki : ser creado; galki : ser material; alke : infamia;
edandel : cabidad; recpiente; zenbakatz : cifra; izitsu :
algo, ser sutil; izjia : sutileza; zendin : cualidad adjetiva;
ogozkols : sonido articulado; askarra : plural; aditz-elbu-
ruba : complemento directo; gizaki : ser humano, hombre;
irazan-utza : pura creación, creación directa; irazan-eral-
guna : creación organizada, creación indirecta.

I

Iraza, egin, irasi, eraldu, Gaudi-Askundia Mois'ak Iberkeraz azal-
dudan darabilluzan lau aditz euzkeralduta dira, Azkenengo Irurak,
baxotzaren Itakera-neurriz, egikal gustijal yokez, alegia, eurok di-
kurrena egikal gustijal ihardu dagikie; lenengua ez, au Urtzi'ri baño
ez yoko, beronek dikurrana Urtzi'k baño ez dagike.

Iraza, ixan-be, ez ikatetik itxatera ekarria da; ez dana ixan-azo-
tia; eta onetarako norberak itxate osuaren jabe osua ixan-biarr dau,
año ez yoko, Itakirik bikaferna, benez Itakijia Bera baño ez dalako,
eta besterik ixan be ez dagikelako.

Empurauak benez itakijak-barik itzakijak dira, itatia ifogandik
arritu ihori zorr dautsoenak, eza ikanda Urtzi'k ixan-azo euzan ezker-
kia irazanez dabenaik.

Augaltik, gustijok be nozikijak dira, gaur bai ta biñarr ez ixango
diranak beraz, len ez ta orain bai diranak, biarrez biarra danik ez, eta,
ixatez betikorra danik bat be ixan ez da.

Iraza-ekeskuna, Mois'ak, Urtzi'k argiztatu, « Genesis », Idaztjan
onetaraze asten dau : Urtzi'k askaldijian goya ta bia irazan euzan.

« Genesis » Idaztikio lenengo atalgijian Mois' ak au esanda, irazan
osuarren ispljurrarik adirazi gura ixan daukunik ez ueste-ixan. Adirazle
gustijak dirauskubenez, atalgi onetan Mois'ak gero Urtzi'k egingo euzan
irazaki gustijak eraltzeko gaya, gailena Irazi ebala adirazi dauku. Ekixu
ba, onenian besterik ueste ba'ozu be, guk orain ikusi ta ezagutzen dogu-
zan irazaki-galkijak, ez euzala Urtzi'k, Bera baño besterik etzala, iraz-
an; aurrenengo gailena irazan eban, eta gero, gailen au, Berak gura
eban eraz erabillita, enparau irazakijak eraldu euzan.

Eta ez begiskube esan, orretara irazakijak Urtzi'k irazanek ez dira,
eta au diñogunian okerr diñogula, eurok galkiz eraldubak diran ezker-
o. Irazana ba bitarikua da. Irazia baño besterik ezor ez dala, ez dana
ixanzotzen daua eta au irazan utza da; eta bestia, enparauak eralt-
zeko, aurrenengo irazan utzez irazan ixan dan gailena erabillita, ixan-
zotzen dauana, eta au irazan-eralguna da.

Iraza benezkua, gailen orrek berenez ezor be ezinda, ixakijok eralt-
zian eralkera osua Urtzi'k emon eutsan al utzez ixan zalako, irazaki
baxotzarentzat betikotasunetik Urtzi'k adimentean euzan atal gustijak
eta atalkera baxotza be osoz gailenian, Berbear egotzijak eta esarrijak
ixan ziriakolo.

Baña zer ixan ete-zan gailen ori ?

« Ometzaz Urtzi'k ez dauku azabenik egin gura ixan, eta dirauskuna
gora-bera, ilumpian gelditzen gara. Entzun dagitsogun Mois'ari.

Beronen esakunez gailena billoza, utza da; zerbaitetaz billoza, utza
dala esatiak zerbait ori ulertzeko argirik ez damo, eta biloz, utza ori
ilunak artu eban esatiak, eta au be bai-diño, gitxiago baño ez; ba,
iluna argi dana iluntzeko bai, bafia iluna argiztuteko ez da ifoz ixan,
eta ixango bez.

Urtzi'k argiztu gura ixan ez daukuna, adirazle argitsuba dala-ta,
zerbait jakin-guraz, Augustin Deunagana jota, buruketa andirik-barik
gelditzen gara. Onera dirauskuna auxe da : Gailena Urtzi'k gero irazango
euzan aziki pillo naspiltsutzat, etsi dagikeu. Dakusazunez, esakun onek
argi andirik ez damosku, pillo andijak, naspiltsuba dala be, bera ikus-
teko agiri jarten dan-arren, pillo-gaya ezagutzen epadogun, argibiderik
ez damosku-ta. Esakun onetan pillo-gayntzaz be Augustin Deunak zer-
bait bai diño, gero eralduko diran irazakijak ixan-azoteko aziz egindako
piliua dala-diño-ta. Bafia gerokoke zerbait aia ta epyagoko zoz muetadun
ikanda, azijok be atarikua ixan-biarr, bafia, euroetzaz zoz zelada ez
erarikirik, ez agerkun banangorik ez diño, ta beraz, maldua ilun izten
guz, batez-be pillo ori ilunak arut ebala dagikunez jakinda.

JOKIN.

ren agn-zorrotzak orpuetan sarritu ebazalarik. Mugarra atxian gora
ta bera ebillela ikusi eban. Eta gerogoko korexa-aldi askotan be, gaxual,
olan ibili biarra ixan el-eban. Ikusi ebenez, kereza lapurra, bere egieñ
Itarragaitik gogorr zigortuba ixan zan,